

ТАЛАБАЛАРДА МУСТАҚИЛ ИШЛАШ КЎНИКМАЛАРИНИ ТЎҒРИ РИВОЖЛАНТИРИШ

Курбанбаева Мукаддас Козибаевна,

Тошкент гуманитар фанлар университети "Тиллар ва педагогика" кафедраси ўқитувчиси

ПРАВИЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ НАВЫКОВ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ У СТУДЕНТОВ

Курбанбаева Мукаддас Козибаевна,

Преподаватель кафедры "Языки и педагогика" Ташкентского гуманитарного университета

CORRECT DEVELOPMENT OF SKILLS OF INDEPENDENT WORK IN STUDENTS

Kurbanbaeva Mukaddas Kozibaevna,

Lecturer at the Department of Languages and Pedagogy of Tashkent University of the Humanities

Аннотация: Мазкур мақолада олий таълимда, хусусан педагогика ва психология фанларини ўрганишда мустақил ишинг роли, талабалар билимини ошириш ва мустақамлашдаги аҳамияти ҳақида гап боради.

Калим сўзлар: мустақил фаолият, мустақил фикрлаш, креатив гоя, хулоса, билим, малака, кўникма.

Аннотация: В данной статье говорится о роли самостоятельной работы в учреждениях высшего образования, особенно при изучении педагогики и психологии, и ее значении в совершенствовании и закреплении знаний студентов.

Ключевые слова: независимая философия, независимое мышление, творческие идеи, резюме, знания, навыки.

Abstract: This article discusses the role of independent work in higher education, in particular in the study of pedagogy and psychology, and its importance in increasing and strengthening students' knowledge.

Key words: independent activity, independent thinking, creative idea, conclusion, knowledge, qualifications, skills.

Кириш. Бугунги кунга келиб давлатимизда кечаётган ўзгаришларнинг асосий мақсади жамиятда фаровон ҳаёт қурувчилари бўлмиш ёш авлоднинг таълим олишлари учун қулай, самарали шароитларни яратиш беришга қаратилган. Таълим тизимимизда мустақил қарор қабул қила оладиган кадрларни етиштиришга алоҳида аҳамият қаратилмоқда.

Келгусида мустақил, тўғри қарорлар қабул қила олишлари учун мустақил таълим соатлари улушини ошириш, талабаларда мустақил таълим олиш, танқидий ва ижодий фикрлаш, тизимли таҳлил қилиш, тадбиркорлик кўникмаларини шакллантириш, ўқув жараёнида

компетенцияларни кучайтиришга қаратилган методика ва технологияларни жорий этиш, ўқув жараёнини амалий кўникмаларни шакллантиришга йўналтириш, бу борада ўқув жараёнига халқаро таълим стандартларига асосланган илғор педагогик технологиялар, ўқув дастурлари ва ўқув-услугий материалларни кенг жорий этиш [1] Олий таълим тизимини ривожлантиришнинг стратегик мақсадлари ва устувор йўналишларида кўрсатиб берилган.

Методология ва адабиётлар таҳлили. Мустақил ишлашга ўргатиш ҳам педагогик технологиялардан биридир. Ўқитиш технологияси биринчи бор ўтган асрнинг 50-

gurbanbayevamuqaddas9@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0005-7425-273X>

йилларда америкалик олим Скиннер томонидан қўлланилган. У ўқитиш технологияси психология фани ютуқларини педагогик амалиётда қўллашдан иборат”, деб таърифлаган. Беспалько фикрича, “Педагогик технология ўқитувчи маҳоратига боғлиқ бўлмаган ҳолда педагогик муваффақиятни кафолатлай оладиган ўқувчи шахсини шакллантириш жараёнининг лойиҳасидир”, деган эди.

Муҳокама. Олий таълимда мустақил таълим талабалар ўқув фаолиятининг муҳим бир шакли бўлиб, мустақил таълимни психологик-педагогик омиллари, метод ва усуллари билан бир қаторда талабаларда мустақил таълим олиш кўникма, малакаларини шакллантиришга, талабаларнинг назарий билимларини амалий жиҳатдан мустақамлаш орқали касбий компетентликни оширишдан иборат.

Мустақил таълимнинг асосий хусусиятлари:

* Мустақиллик: Талабалар ўзларининг таълим жараёнини бошқаришади ва ўзларига нисбатан жавобгар бўлишади.

* Мақсадлик: мустақил таълим аниқ мақсадларга эга бўлиши керак. Талабалар нимани ўрганиши кераклигини билиши ва бу мақсадга эришиш учун режа тузиши муҳим.

* Фаоллик: мустақил таълим пассив ўқиш эмас, балки фаол ўрганишни талаб қилади. Талабалар ўқув материаллари билан фаол ишлаши, уларни таҳлил қилиши ва ўзларига нисбатан қўллаши керак.

* Жавобгарлик: Талабалар ўзларининг таълим натижаларига жавобгар бўлишади. Улар ўзларининг билимлари ва кўникмаларини доимий равишда баҳолаб туришлари ва зарур бўлса, ўзларининг ўрганиш стратегияларини тузатишлари керак.

* Ижодийлик: мустақил таълим талабаларга ўзларининг ижодий салоҳиятларини намоён этиш имкониятини беради. Улар ўрганиш жараёнида ўзларининг тажрибалари ва қизиқишларидан фойдаланишлари мумкин.

Натижалар. Мустақил фикрлашга, ўз билимлари асосида илмий ва амалий хулосалар чиқаришга, замонавий ижодий ғоялар муаллифига айланишга қодир ёшларни тарбиялашда ўқитувчининг энг яқин ёрдамчиси мустақил ўрганиш шаклидир. Талаба маълум бир мавзу бўйича мустақил ишлаганда, у ўзининг

кичик тадқиқотларини олиб боради, билимларини кенгайтиради, бир хил саволга бир неча хил ёндашувларни ўрганади ва ўз хулосасига келади. Шу билан бирга, у ўз ғояларини ривожлантиради ва уларни асосли тарзда ифода этишни ўрганади. Шундан келиб чиқиб айтиш мумкинки, талабалар учун юқори сифатли таълимни таъминлашда мустақил иш ҳам муҳим рол ўйнайди [2].

Маълумки, талабаларнинг фаол билимларни эгаллашлари учун мустақил таълимолишнинг ҳар қандай усулларидадан фойдаланишлари талаб қилинади. Мустақил ишлаш талабалар таълимининг ажралмас бир бўлагидир. Мустақил таълимни бажарар экан талаба ҳар томонлама ўқиб изланишига тўғри келади, кўплаб адабиётларни топиб мавзусини ёритиш йўлида тинмай ҳаракат қилади. Мустақил таълим устоз назоратида ва раҳбарлигида кечадиган жараён бўлиб, бунда талаба ҳамфикрликни, тарихий тажрибаларни ўрганади, назарий билимларини ошириш, интеллектуал қобилиятларини ривожлантириб боради.

Мустақил ишлар изчил ва мақсадга мувофиқ кечиши учун унинг дастлаб режаси тузиб олиниши керак. Режада мустақил фаолиятнинг ҳар бир турига алоҳида аниқ кўрсатмалар берилади, режалаштирилган ишларининг ҳажми ва тартиби белгиланади, бажарилиш муддати белгилаб олинади. Мустақил иш кириш, асосий қисм ва хулосадан иборат 3 та асосий қисм ташкил қилади. Схемалар, расмлар киритилиши керак бўлса илова тарзида киритилгани маъқул. Агар мустақил ишда цитаталар, иқтибослар келтирилса уни қўштирноққа олинганлигига аҳамият бериш керак. Фойдаланилган адабиётлар хулосадан кейинги қисмда келтирилади.

Мустақил ишни бажариш маълум талаб ва стандартларга жавоб бериши керак. Мустақил иш матни саҳифанинг маълум чегаралари, чизма ва жадвалларнинг расмийлаштирилиши, бир хил форматдаги қоғозлардан фойдаланиши ишни сифатли ва умумий талаблар бўйича ёритилишига олиб келади.

Талабалар мустақил ишлашида самарали бўлишининг асосий кафолати сифатида адабиётларни тўғри танлай билишлари талаб

қилинади. Бу иш талабага адабиётлар ичидан мавзуга доир энг муҳимини, илмий асосланган, шу кун учун долзарб адабиётларни танлаб, аналитик-синтетик қобилиятларини ишга солишни ўргатади.

Фақат дарс давомида етарлича билимларни ола олмаслигини талабалар тушунишлари керак. Шу мақсадда улар кўпроқ мустақил таълим олиш шакллари (аудиторияда ва аудиториядан ташқарида) бажаришлари керак. Олий таълимда бўлим, боб, семестр якунидан ташқари қуйидаги ҳолларда ҳам талаба мустақил ишларни амалга ошириши керак бўлади:

- семинар машғулотларига тайёргарлик кўриш,
- ўрганилган билимларга таянган ҳолда мавзу юзасидан янги слайдлар тақдимотини ўтказиш,
- схема жадваллар тайёрлаш,
- илмий мақолалар ёзиш,
- ўқув лойиҳалар тайёрлаш,
- фан олимпиадаларида иштирок этиш ва б.

Хусусан, “Умумий педагогика ва психология” фанларини эгаллашларида, касбий компетентликларини оширишда замонавий таълим технологияларидан, интерфаол методларни киритиб, креатив ёндашилган мустақил ишнинг ҳар қандай турларини бажаришлари зарур бўлиб ҳисобланади.

“Мустақил ишлар қуйидаги турларга бўлинади:

Эвристик мустақил ишлар – маъруза, лаборатория, амалий машғулотлар, семинарларни мустақил равишда ҳал қилишга қаратилади.

Мустақил тадқиқот ишлари - тадқиқот муаммосини кўриш, уни мустақил равишда тақдим этиш, гипотезани шакллантириш, муаммони ҳал қилиш режасини ишлаб чиқиш ва уни ҳал қилишга қаратилган.

Ижодий тадқиқотлар - муаммони ҳал қилиш йўллари топиш, тадқиқот, дизайн ва ҳ. к.” [3].

Хулоса. Хулоса қилиб шуни айтишимиз мумкинки, мустақил таълимнинг қуйидаги афзалликлари бор:

* Билимларнинг чуқурлаштирилиши: Талабалар ўзлари қизиққан мавзуларга чуқурроқ шўьмул бўлишлари мумкин.

* Мустақил фикрлаш ва муаммоларни ечиш қобилиятларининг ривожланиши: мустақил таълим талабаларни мустақил равишда фикрлашга ва муаммоларни ечишга ўргатади.

* Ўз-ўзини бошқариш ва жавобгарликни ривожлантириш: мустақил таълим талабаларнинг ўз-ўзини бошқариш ва жавобгарликни ривожлантиришга ёрдам беради.

* Таълимнинг самарадорлигининг ошиши: мустақил таълим талабаларнинг ўқув материалларини тезроқ ва самаралироқ ўзлаштиришига ёрдам беради.

* Ижодий салоҳиятнинг ривожланиши: мустақил таълим талабаларга ўзларининг ижодий салоҳиятларини намоён этиш имкониятини беради.

Умуман, талабалар бўлғуси педагог, психологлар сифатида ўзларининг келажакларини тўғри кўра олсалар, таълим олишга бўлган қизиқишлари янада ортади. Рақобатбардошликни талаб қилаётган бу даврда талабалар тинмай ўз устларида ишлашлари, мустақил таълим олишни янада ривожлантиришлари керак. Таълим соҳасида таълим самарадорлиги учун, жамиятимиз равнақи учун, қандай қилса фарзандларимизни жаҳон билан бўйлашадиган кадрлар қилиб тайёрлаш мақсадида яхши маънодаги ўзгаришларни тўғри қабул қилиб, биргаликда ривожланишлари керакликларини уқтиришимиз зарур.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони, 08.10.2019 йилдаги ПФ-5847-сонли “Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги Фармон.
2. М.Курбанбаева. Важность формирования навыков самостоятельного мышления при подготовке. (2023) TAMADDUN NURI JURNALI, 5 (44) 95-95. <https://doi.org/10.69691/9fenej09>
3. Д.Қ.Абдиева, Олий таълим муассасалари талабаларини мустақил фикрлашга йўналтириш // Замонавий таълим / Современное образование, 2019, 4 (77).
4. Беспалько В.П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения. Москва.: Просвещение.1997.